

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 37.08

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.50644

ПІДГОТОВКА УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ

© В. В. Олійник

В умовах системної кризи українського суспільства ключовою умовою забезпечення ефективної діяльності державних та громадських структур є формування нової управлінської еліти з високим рівнем розвитку управлінської культури і духовно-моральних якостей. Обґрунтовуючи теоретичні засади створення демократичної моделі формування управлінської еліти в контексті трансформаційних процесів в Україні, автор статті обирає за основу філософсько-педагогічні ідеї академіка І. А. Зязюна щодо удосконалення управління людськими ресурсами

Ключові слова: управлінська еліта, управлінська культура, духовність, модель формування управлінської еліти

A key condition to ensure state and public structures in terms of the systemic crisis of Ukrainian society is the formation of new administrative elite with high levels of administrative culture and spiritual and moral features. Proving the theoretical principles of a democratic model of administrative elite in the context of the transformation processes in Ukraine, the author chooses the philosophical and pedagogical ideas of Academician I. Ziaziun about improvement of Human Resource Management as a basis

Keywords: administrative elite, administrative culture, spirituality, administrative elite formation model

1. Вступ

На сьогодні ситуацію в Україні можна схарактеризувати як системну кризу – кризу базових відносин у політико-правовій та соціально-економічній сферах, на яких будувалася чинна модель розвитку країни.

Тектонічний злам, який відбувся в українському суспільстві наприкінці 2013 – на початку 2014 рр. й продовжується нині, поза сумнівом, став вододілом початку нової доби. Надати повну та об'єктивну характеристику цієї доби можна буде лише в історичній перспективі, коли буде зрозумілим реальний баланс здобутків та втрат, ризиків і шансів, визначиться траєкторія розвитку суспільства, яке пройшло та проходить через випробування і трансформацію Майданом 2014 року, воєнними подіями на Сході України.

Тривале нехтування потребою здійснення суспільних перетворень, яких вимагали виклики сучасності, турбулентний післякризовий світ, призвело до деградації більшості важливих суспільних інститутів в Україні, погіршило ситуацію із забезпечення базових прав і свобод людини і громадянина, поставило під загрозу суверенітет нашої держави. Суспільство здійснило спробу радикального оновлення – через системний злам, в надії стати іншим – справедливим, сучасним, цілісним, конкурентоспроможним.

Трагічність зрушень, зумовлена глибиною прірви між владою й суспільством, напевне, стала

несподіваною для всіх сторін конфлікту. Вона, своєю чергою, спричинила глибоку ціннісну, інформаційну, політичну дезорієнтацію значної частини населення країни, поставила країну на межу втрати цілісності, зробила її вразливою щодо зовнішньої інтервенції. Зрозуміти, що насправді відбулося в Україні, – значить уже розпочати шлях до оновленого суспільства, а також запобігти повторенню подібних криз у майбутньому.

2. Постановка проблеми

Саме тому на часі серйозна розмова про те, що **саме якість** управлінської еліти є однією із ключових умов ефективної діяльності державних, економічних, суспільно-політичних, громадських структур країни, держави, суспільства, що в цілому визначає ефективність самої держави як у внутрішньому так і міжнародному її вимірі. А тому **підготовка** якісної управлінської еліти стає **над актуальним** питанням сьогодення.

3. Про розбудову системи принципово нової управлінської культури в управлінських структурах та організаціях

«Основне в змісті культури – неречі, а людина, суспільство. Усі різноманітні види культури – культура виробництва, управління, політична, художня культура, міжособистісних стосунків, екологічна

тощо – утворюють єдине ціле як форми існування і розвитку людської природи, а отже і суспільства.» (Іван Зязюн)

Культура пронизує усі напрямки людської життєдіяльності – від матеріального виробництва і людських потреб до найвеличніших виявів людської творчості. Вона впливає на всі сфери суспільної та індивідуальної життєдіяльності – працю, побут, дозвілля, практичну діяльність, етику тощо.

Країна, яка не має елітарного шару фахівців сфери управління, не має стабільності, характеризується творчою та технічною інерційністю, не має ціннісно самовизначеного, відтвореного, дієздатного професійного управлінського корпусу.

Управлінську еліту слід розглядати в трьох системах суспільства – політичній, економічній, культурній. Поняття «еліта» має два значення. Перше – це кращі з кращих (від франц. *élite* – краще, відбірне). Щодо управлінської еліти, то мова йде про високу професійність (знання, вміння та адекватність займаній посаді за своїми професійно-особистісними якостями), а також високу моральність. Така еліта згідно теорії еліт Ла Валетта (Франція) ще має сутнісну інтерпретацію як **ціннісна** [1].

Управлінська еліта – це незначна, але найбільш впливова частина суспільства, яка займає найвищі позиції у різних галузях суспільно-політичного, економічного, культурного життя держави та суспільства. У нормі, чи в ідеалі, це мають бути авторитетні, досвідчені, талановиті, спеціально підготовлені, наділені визначними діловими, особистісними якостями та здібностями люди, від яких залежить якість управління, та, зрештою, успіх держави і нації в цілому.

Як пише відомий американський філософ і соціолог Крістофер Леш у книзі «Повстання еліт і зрада демократії», «сьогоднішній світ є свідком того, що епоха має закінчилася. Ставки робляться тільки на еліту». Та сучасні еліти стурбовані не стільки керівною і спрямовуючою роллю, скільки вислизанням, ухилянням від загальної долі своїх же народів, у чому і полягає суть меритократичного успіху. Дійсно, з'являються усе нові свідчення того, що **безвідповідальність еліт** лише зростає, що не так уже й багато обов'язків визнають еліти як перед суспільними електоратами, так і перед тими співтовариствами, у яких вони привселюдно проголошують свою керівну роль» [2].

«Вирощування еліт – процес складний, копіткий і багаторічний. Вагоме місце у ньому займає морально-етична підготовка, формування високоморальної культурної особистості.» (Іван Зязюн)

У соціальному розвитку на еліту покладаються такі управлінські функції, як забезпечення ідентичності народу та відповідного рівня його культурно-освітнього розвитку; регуляція адаптаційних процесів щодо прогресивних інновацій на шляху національного відродження та суспільного поступу. Еліта виступає активним учасником інтеграції вітчизняного досвіду і знань у світовий інформаційний тезаурус з метою визнання країни світовою громадськістю та підвищення її міжнародного авторитету; є охоронцем

духовних цінностей, історичної пам'яті, традицій тощо з метою консолідації нації; продуцентом та відповідальним за прийняття рішень, тактику та стратегію їх реалізації у системі внутрішньої та зовнішньої діяльності.

Наша управлінська еліта знаходиться за порогом, за межею світової периферії. Можливо її позиція зміниться залежно від того, як розвиватиметься глобальна криза, свідками і опосередкованими учасниками якої ми зараз є. Підготовка якісної, ціннісно орієнтованої управлінської еліти у нашій державі надзвичайно важливе завдання ще й тому, що в Україні демократія як така лише завойовує свої позиції.

Проблема сучасної України полягає в тому, що будь-який український проект, який стосується тільки України, нікому у світі не цікавий. Тому уже понад рік як Україна трагічно формулює такий проект, який позиціонує державу і націю як міжнародного гравця певного типу, у тому числі, як щит перед цивілізаційними загрозами не лише для Європи, а й усього світу. Та задля збереження держави, її національної ідентичності управлінська еліта має мати розуміння сучасного світу. А для цього потрібна сучасна наука, сучасна освіта, адекватна система підготовки національної управлінської еліти. Україні вкрай необхідно мати власні нові знання про суспільство, світ і людину. Необхідним є створення принципово нового знання.

Отже першочерговими завданнями підготовки управлінської еліти підготовка таких кадрів, які здатні на швидке відновлення довіри до держави, її соціальної легітимності перед громадянами, здобуття довіри суспільства до політичної системи та її гравців, налагодження партнерства держави й суспільства. Потрібні практичні результати, демонстрація реального ефекту від швидких дій управлінської еліти в економіці, безпековій, гуманітарній, інших сферах, які усунуть розрив між прийняттям стратегічних рішень щодо подолання інституційної кризи та їх усвідомленням у суспільстві, легітимізують інструменти й засоби державного управління.

Йдеться про розбудову системи принципово нової управлінської культури в управлінських структурах та організаціях, де похідним джерелом є саме заклади освіти, у яких відбувається підготовка управлінської еліти.

Метою статті є обґрунтування демократичної моделі формування управлінської еліти в контексті трансформаційних процесів в Україні.

4. Аналіз літературних джерел

У цьому контексті чи не найважливішу роль відводить саме духовній еліті суспільства видатний учений І. А. Зязюн, людина воістину легендарна, видатний учений, професор, академік, який пройшов шлях від вихователя гірничопромислового училища, завідувача сільського клубу до ректора Полтавського педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка, міністра освіти і науки України, директора академічного інституту, фундатор нового напрямку педагогічної науки й засновник наукової школи з проблем педагогічної майстерності.

У культурологічному контексті великий учений важливою характеристикою особистості вважає духовність, що свідчить про належність особистості до духовної еліти суспільства [3]. Він наводить цікаву характеристику психосоціального типу українського інтелігента, зокрема й елітарного. «Передусім, це вміння усвідомити себе як особистість, вічне намагання відокремити «Я» з «Ми», наслідуючи формулу Протагора «Людина є мірою всіх речей». По-друге, інтелігентність передбачає наявність певних етичних принципів і суворе їх дотримання, незалежно від зовнішніх обставин. По-третє, необхідна істинна демократичність як властивість особистості [4]. Проводячи теоретично-методологічний аналіз категорії культури, філософ осмислює передусім такі важливі поняття, за допомогою яких уможливується вивчення реалій культурного процесу, як суб'єкт культури, субкультура, культурні цикли, культурний поступ і занепад, культурний розвій і обмеження при зміні поколінь людства. В контексті аналізу першого поняття, тобто суб'єкта культури, ним фактично подається культурологічне визначення особистості [5].

5. Удосконалення усієї політики управління людськими ресурсами

«Радикальні зміни в суспільстві, що відбуваються у наш час, створюють передумови для вироблення стратегії освіти дітей та юнацтва на основі пріоритетів інтересів особистості, її внутрішнього світу.» (Іван Зязюн «Духовні чинники елітарної особистості»)

Для якісної зміни ситуації в країні необхідно звернути увагу на вдосконалення усієї політики управління людськими ресурсами, виокремивши таку важливу її складову як **підготовка управлінської еліти**, та запровадивши вісім основних принципів досконалості, з метою підвищення рівня ефективності публічної сфери:

1. **Спрямованість на результат**, який досягається завдяки усім залученим учасникам процесу: представникам владних структур, громадян/клієнтів, партнерам та працівникам організацій.

2. **Орієнтація на інтереси громадян/клієнтів**, як існуючих, так і потенційних, залучаючи їх до розвитку продукції та послуг, а також у процес підвищення якості роботи.

3. **Лідерство та сталість цілі**, що поєднує в собі перш за все наявність далекоглядного керівництва, здатного мотивувати своїх підлеглих, та незмінних цілей у мінливому середовищі. Управлінська еліта визначає місію, принципи роботи та цінності, створюють умови для максимального залучення працівників у реалізацію цілей.

4. **Процесний підхід та управління на основі фактів**, що регламентує роботу установи з позиції того, що отримання бажаного результату є більш ефективним тоді, коли відповідні ресурси та дії розглядаються, як процес, а раціональні рішення базуються на аналізі даних.

5. **Розвиток та залучення персоналу**, суть якого у створенні робочої атмосфери загальних цінностей, довіри, відкритості, делегуванням повнова-

жень та визнанням, але перш за все – у повному залученні працівників усіх рівнів, що дозволить використати їх потенціал на користь організації.

6. **Постійне навчання, інновації та вдосконалення**. Змінити існуючий стан речей, внести необхідні корективи можливо лише шляхом навчання, створенням нових можливостей для інноваційних підходів та вдосконалення, яке має стати метою організації.

7. **Розвиток партнерства**. Оскільки для досягнення поставлених завдань організаціям публічної сфери необхідні інші учасники, потрібно розвивати та підтримувати партнерство. Таким чином державні організації та інші учасники, задіяні у публічному секторі, пов'язані між собою, і їхні взаємовигідні відносини створюють можливості для ефективної роботи.

8. **Соціальна відповідальність**. Управлінська еліта публічної сфери має взяти на себе відповідальність перед суспільством за усі наслідки дій очолюваних установ, відповідати очікуванням людей та задовольняти потреби громадянина, місцевої громади, суспільства та світового співтовариства.

Застосування цих принципів лежить в основі основних відмінностей між традиційними бюрократичними методами управління та контролю і такими, що запроваджують демократичну систему менеджменту якістю. Вони також відповідають завданню формування нової демократичної моделі управління, яке передбачає три нові для України принципи управління, що певною мірою стосуються усіх сфер: монополізацію, дебіюкратизацію і дерегуляцію. Таким чином управлінська еліта, і, як наслідок, держава в цілому мають збільшити власну конкурентоспроможність.

Необхідною умовою підготовки нового покоління, нової верстви управлінської еліти є серйозне фінансове, матеріально-технічне забезпечення. Особливого значення ці умови набувають під час системної суспільно-політичної кризи, технократичної культури, без чіткого зворотного зв'язку для всіх організацій публічного сектору. Система підготовки управлінської еліти має враховувати усі аспекти організації досконалості, містити ефективні інструменти для розвитку публічного сектору та представлення інтересів усіх залучених у даному сегменті сторін, зокрема, громадян.

Фундаментальною основою підготовки управлінської еліти в умовах формування демократичної моделі управління має стати постулат/припущення про те, що найкращі результати діяльності організації, результати для громадян/клієнтів, працівників та суспільства в цілому досягаються саме завдяки лідируючій ролі керівництва через планування та реалізацію стратегій, персонал, ресурси та процес. Дев'ятикомпонентна модель формує у керівника стійкий холистичний підхід до стратегії управлінської діяльності та аналізу роботи установи, тобто закладає бачення власної ефективності, а отже, і очолюваної організації/установи публічного сектору з різних точок зору одночасно (рис. 1). Тому її можна використовувати і як загальну схему будь-якого аналізу

установи/організації та оцінювання якості шляхом самооцінки.

Де критерії 1–5 висвітлюють управлінські практики: **можливості**, які демонструють спосіб, у який організація працює, та підходи, які вона застосовує для досягнення поставлених цілей; критерії 6–9 характеризують **результати**, досягнуті для громадян/клієнтів, працівників, суспільства, у ключових сферах діяль-

ності, та вимірюються сприйняттям людей і оцінкою результатів роботи. Застосування результатів оцінювання, інструментів реалізації та критеріїв оцінки результату в управлінській практиці є запорукою **постійного вдосконалення та навчання**, що є безумовним і ефективним інструментом на шляху до вдосконалення управлінської еліти в умовах формування нової демократичної моделі управління.

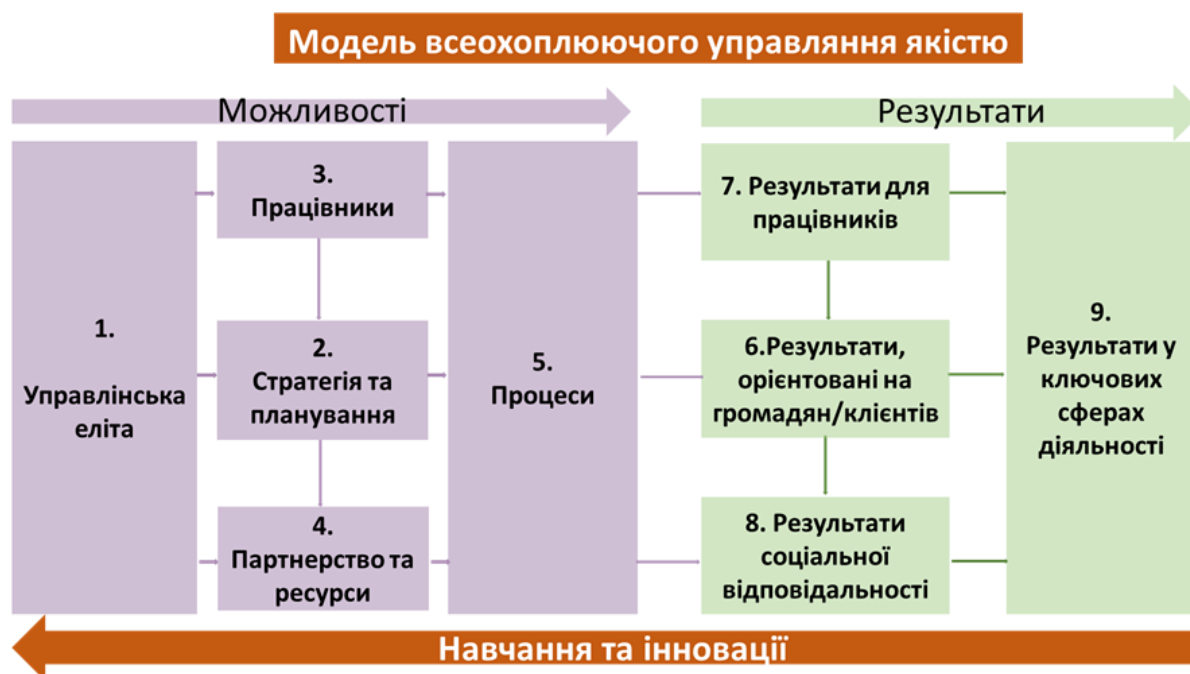

Рис. 1. Модель всеохоплюючого управління якістю

6. Постійне вдосконалення та навчання, або Запровадження моделі всеохоплюючого управління якістю

«Кінцевим підсумком освіти є внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні і духовні цінності, допомагати ближньому, бути добротворцем. Вищий підсумок освіти – духовний стан нації, зростання національної самосвідомості...» (Іван Зязюн)

У процесі системної підготовки управлінська еліта має бути забезпечена універсальним інструментом вдосконалення якості шляхом самооцінки, який допоможе використовувати методи та підходи управління якістю для покращення їх діяльності, може застосовуватись як на державному так і на регіональному/місцевому рівнях, виконувати роль каталізатора у цілісному процесі вдосконалення установи/закладу та має на меті досягнення п'яти основних цілей:

1. Запровадження культури вдосконалення та принципів загального менеджменту якості.

2. Сприяння поступовому запровадженню у закладах/організаціях публічної сфери повноцінного циклу «плануй-роби-перевірй-впливай».

3. Забезпечення проведення самостійного оцінювання організаціями публічної сфери із метою отримання даних діагностики якості діяльності та визначення заходів із удосконалення.

4. Виступати єдиним елементом між різними моделями, які використовуються у менеджменті якості, як у публічному, і так і приватному секторах.

5. Забезпечувати обмін досвідом та найкращими практиками між організаціями публічного сектору.

Впровадження моделі всеохоплюючого управління якістю забезпечує прагнення управлінської еліти до вдосконалення діяльності. Оскільки таку модернізацію повинна розпочинати діюча управлінська еліта, тому є нагальна необхідність організувати масове вивчення нового управлінського курсу для України в державних структурах. Воно повинно охоплювати три головних напрями:

Перший напрям – це ознайомлення з ідеологією людиноцентризму, її сутністю та стрижнем (самореалізацією особистості).

Другий напрям – це вивчення основних етапів формування культури цільового управління (управління за кінцевими результатами) у кожній організації, включаючи державні структури на макро-, мезо- і мікрорівнях. Кінцевими результатами діяльності цих структур є сукупний рівень самореалізації громадян у всіх сферах життєдіяльності, який виражається у показнику якості життя громадян. Методом визначення якості життя громадян може бути опитування мешканців сіл, селищ, міст за допомогою органів місцевого самоврядування.

Третій напрям – усвідомлення необхідності модернізації системи освіти шляхом переорієнтації її

на сприяння самореалізації особистості упродовж усього життя. Основним підґрунтям такої модернізації стає сприяння кожній дитині в самопізнанні свого «Я». Це стане двигуном і майбутньої управлінської кар'єри тих, хто має відповідні якості: лідерські, організаторські, моральні, комунікативні, креативні, стратегічне мислення, специфічні управлінські здібності, що базуються саме на самореалізації людини, з одного боку, та, з другого боку, уміють реалізувати механізм цільового управління (у тому числі після відповідного систематичного, періодичного навчання) в організаціях, на підприємствах, фірмах, компаніях.

В умовах формування нової демократичної моделі управління особливо актуальним є вдосконалення системи післядипломної освіти, підвищення кваліфікації фахівців управлінської сфери усіх напрямів через надання пріоритету системі освіти, підвищення престижу освіти. Впровадження нової демократичної системи управління із широким залученням громадянського суспільства починаючи від дитячого садка та молодшої школи має стати пріоритетним напрямом державної кадрової політики.

Сучасні реформи у галузі освіти покликані не лише своєчасно відстежувати та аналізувати здіб-

ності дитини, спрямовувати її у необхідне русло, а й підвищувати її інтелектуальний та кваліфікаційний рівень впродовж усього життя в межах безперервної освіти.

7. Про освіту, сім'ю і виховання, або у чому полягає позачасовий чинник учителя

«Освіта як культурно-історичний феномен за своєю природою екультурно відповідною, культурно дієвою; освіта – це та частина культури, що відтворює її у цілісності; системносполучною ланкою освіти і культури є людина; мета сучасної освіти – людинакультури» (Іван Зязюн «Естетичні засади розвитку особистості»)

Необхідно усвідомити також, що сім'я, гармонійна, заснована на взаєморозумінні двох суб'єктів сімейних відносин та їх найближчого оточення, є тим первинним базисом, на якому формуються і проростають паростки особистості, гідної представляти управлінську еліту в країні. У цьому контексті по-перше на часі питання збереження традиційної сім'ї, а потім уже на стадії її становлення потрібно враховувати два фактори гармонізації сімейних стосунків (рис. 2).

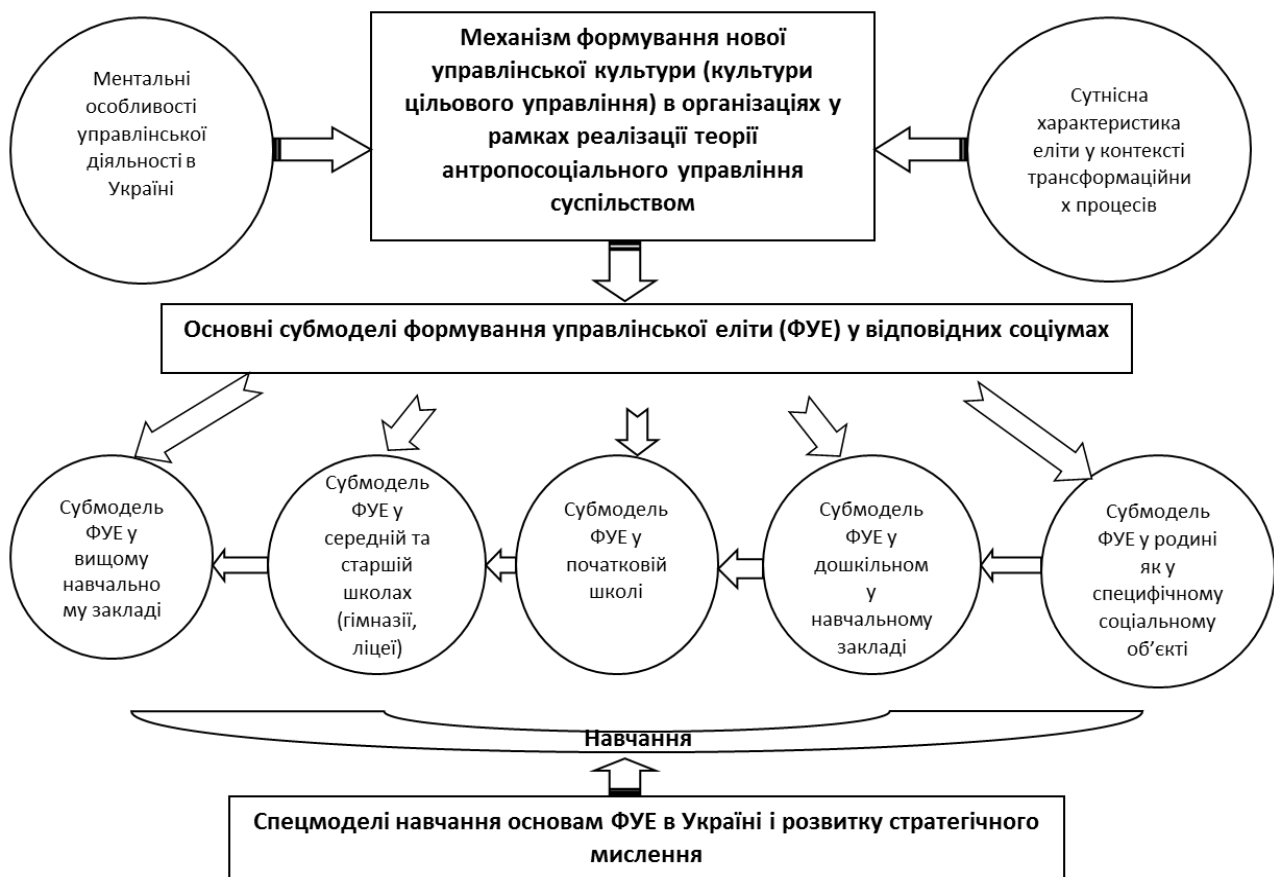

Рис. 2. Загальна модель формування управлінської еліти в контексті трансформаційних процесів в Україні

Висока ступінь сумісності забезпечує стабільність відносин та допомагає збереженню любові на тривалий час. У такій сімейній атмосфері після відповідного навчання є усі шанси на формування в дитині базових якостей ціннісної еліти. Це моральні цінності: повага до людей та природи, відповідаль-

ність, вольові якості. Саме педагогічним технологіям формування у дітях цих якостей, а також поглибленому самопізнанню повинні бути присвячені спецкурси навчання батьків основам формування управлінської еліти, про що неодноразово зазначав І. Зязюн [3].

Таке виховання моральних якостей та відстеження тих чи інших рис характеру та здібностей у сім'ї прокладає місток зв'язку між батьками та вихователями дошкільних навчальних закладів.

Наступним етапом формування управлінської еліти є перебування дитини у дошкільному навчальному закладі. Тут, у межах цільового управління, діяльність завідуючого та вихователів орієнтована на здоров'я, підвищення рівня знань, творчий, моральний та фізичний розвиток, а також на відстеження рис характеру та здібностей дитини (рис. 3). Особливої уваги потребує спостереження за швидкістю та глибиною мислення, лідерськими та організаторськими здібностями, які виявляються у спеціальних іграх.

Аналогічно процес формування управлінської еліти може бути організований у межах цільового управління в загальноосвітніх та професійних навчальних закладах усіх типів, а також у вищих навчальних закладах. Паспорт особистості видається після завершення кожного ступеня освіти. У системі шкільної освіти особливу увагу слід надати вчителю початкової школи як педагогу «від Бога» (із відповідним підвищенням його статусу і оплати праці), який повинен прищепити учневі бажання не тільки отримувати знання, а й прагнути до самопізнання та досягнення відповідної самореалізації в суспільстві.

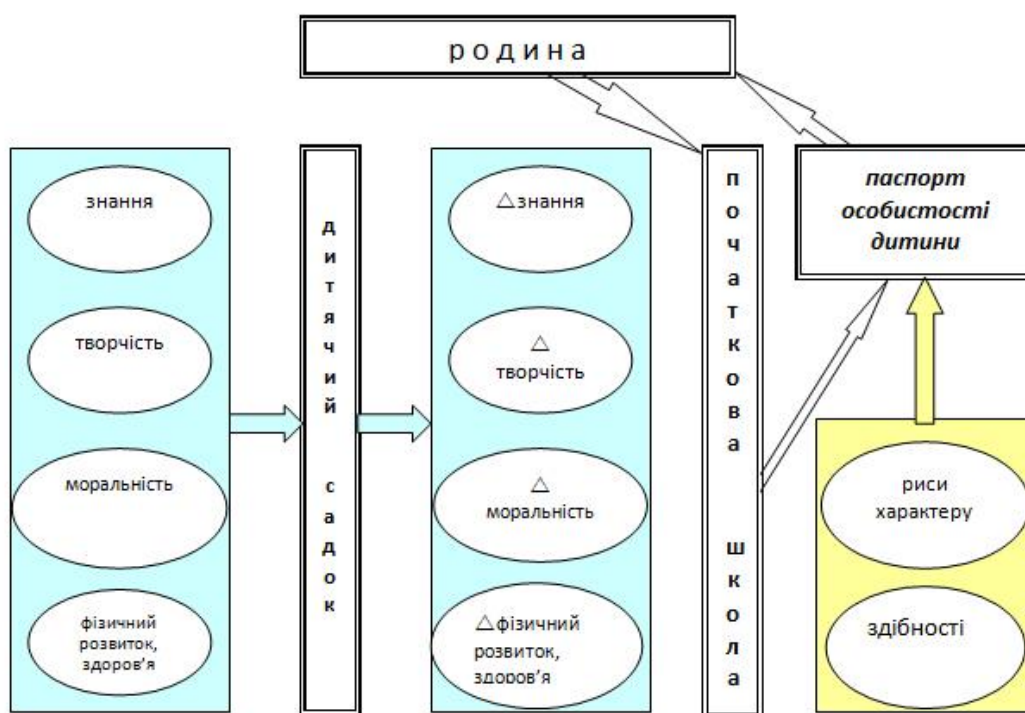

Рис. 3. Макет субмоделі формування особистості у дошкільному закладі на основі виміру її параметрів

І саме у цьому контексті знову варто згадати науково-діяльну спадщину Івана Андрійовича Зязюна, в якій фактично можна визначити наступну парадигму: елітарна особистість – духовність – учіння – виховання – знання – Філософія, Психологія і Педагогіка Добра й Культури. Насамперед, ідеться про культурологічну парадигму розвитку системи освіти. Учений визначає, що «сутність виховного процесу полягає у внутрішніх змінах, що відбуваються у розвитку особистості. Ці зміни зумовлюються внутрішньо детермінованими процесами поступу особистості до своєї індивідуальної самобутності». Узагальнюючи дані філософських, педагогічних, психологічних досліджень, учений зазначає, що, «загалом, учіння є процесом формування свідомості» [6].

За І. А. Зязюном, освіта, за культурологічною парадигмою, ставить перед учителем наймасштабніше, найскладніше, порівняно з іншими сферами діяльності, завдання – сформувати людину культури, віддану Добру і Любові, Істині і Красі» [6].

Розроблена академіком І. А. Зязюном Філософія, Психологія і Педагогіка Добра й Культури дає якій важливу роль у формуванні еліти він відводить саме освіті і педагогам. Завдяки виявленій майже 40 років тому ініціативі ректора Полтавського педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка – зараз у кожному вищому педагогічному (і не тільки) навчальному закладі України, а також у Росії, Білорусі та інших країнах працюють кафедри педагогічної майстерності, а її опанування є необхідною умовою професійного становлення сучасного вчителя. Адже, як підкреслює І. А. Зязюн, «вчитель, об'єктивно залишаючись носієм і провідником культури, несе в собі позачасовий чинник, беручи участь у формуванні особистості як синтезу всіх багатств людської культури. Вчитель – це людина, скерована у майбутнє, він формує у молодих людей активне і відповідальне прагнення оновлення світу, в якому вони живуть...» [5].

Особливістю сучасного трансформаційного періоду в державному управлінні є перехідний стан,

закладений у тому числі у новому законі «Про державну службу», масштабність перетворень якого сьогодні до кінця ще не усвідомлена. Одним із пріоритетних завдань побудови в Україні сучасної моделі державного управління є реформування сфери надання адміністративних послуг населенню. Створення ефективної системи надання фізичним та юридичним особам адміністративних послуг є головним напрямом реалізації в Україні принципу «сервісної держави» – держави для громадян. Утілення в життя ідеї сервісної держави насамперед вимагає кардинального перегляду відносин між управлінським апаратом і громадянином. Пріоритетом для державного службовця мають стати інтереси й потреби пересічного громадянина.

В усьому світі вища освіта перестає бути просто способом підготовки фахівців для різноманітних сфер діяльності, а дедалі більше перетворюється на обов'язковий етап розвитку особистості і стає безперервною, а система неперервної освіти трактується в наш час як нова соціально-педагогічна парадигма, «формування якої об'єктивно зумовлене усім соціально-економічним і суспільним розвитком під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів, якими характеризується сучасний цивілізаційний розвиток. Вона покликана і здатна забезпечити сучасний рівень професійної підготовки фахівців, послідовність і взаємозгодженість формування професійного мислення як основи професійної культури» [7].

У зв'язку з цим, зміст підготовки майбутньої управлінської еліти має бути спрямований на формування управлінської компетентності, а саме на розвиток таких її компонентів як:

1) мотиваційного, що сприяє формуванню мотиваційної сфери, який спонукає особистість до управлінської діяльності, спрямовує її на успіх, на ефективний результат;

2) когнітивного, що спрямований на оволодіння сукупністю науково-теоретичних та науково-практичних знань про управлінську діяльність взагалі;

3) діяльнісного, що спрямований на оволодіння сукупністю управлінських навичок, вмінь, які забезпечують процес здійснення управлінської діяльності й прийняття управлінських рішень;

4) особистісного, що спрямований на оволодіння сукупністю особистісних та професійно важливих якостей, які проявляються в індивідуальному стилі управління тощо.

8. Про діяльнісний підхід до формування управлінської еліти

«Одне з призначень освітнього стандарту – діагностика досягнення мети.» (Іван Зязюн «Філософія педагогічної дії»)

В умовах формування нової демократичної моделі управління нового змісту набувають вимоги до підготовки перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів із числа управлінської еліти. Якщо раніше в процесі такої підготовки акцент робився на засвоєнні управлінцями певної системи професійних знань, то сьогодні на перший план висуваються завдання розвитку особистості працівника публічної сфе-

ри управління у відповідності з його індивідуальними якостями, формування гуманних засад професіоналізму, його ціннісної орієнтації, культури праці, фахової та соціально-психологічної компетентності, основними з яких визначені наступні: орієнтація на результат, аналітичне мислення, управління людськими ресурсами, ефективна комунікація.

Освіта, як достатньо організована система, може і повинна зробити значний внесок у вирішенні проблеми як у відслідковуванні й формуванні «кращих із кращих» ще з дитинства, так і виборі елітних кадрів, особливо управлінського напрямку [7] в організації, де ці кадри працюють і вже себе проявили.

Наприклад, для формування моральних, творчих якостей елітної особистості потрібно навчитися вимірювати ці якості за допомогою кваліметричного інструментарію, щоб налагодити механізм мотивації учнів до покращення цих якостей.

Але для здійснення системи відслідковування здібностей і характерних якостей особистості, а також для використання інструментів формування цих якостей в дітях, треба навчити, в першу чергу, керівників закладів освіти, потім батьків, вихователів і вчителів основам формування механізму цільового управління за кінцевим результатом у закладах освіти.

Попри демонополізацію, таке навчання можна ефективно організувати лише в системі післядипломної освіти.

Для підбору елітних кадрів, у першу чергу, управлінських, треба також налагодити механізм цільового управління за кінцевими результатами з використанням кваліметричного інструментарію виміру моральних та творчих якостей, які необхідні для елітних кадрів, особливо управлінських. Без навчання керівників основам формування культури цільового управління тільки організаційними заходами тут не обійтись.

А це можливо організувати лише в системі післядипломної освіти.

Потрібно відмітити ще одну важливу обставину. Мова йде про діяльнісний підхід до формування управлінської еліти. Елітний менеджер, наприклад, повинен уміти найефективнішим шляхом використовувати трудовий потенціал, щоб отримати високий кінцевий результат діяльності організації. Для цього він мусить не тільки знати про синергетику і синергетичний ефект, але й на практиці вміти отримати цей ефект. І для цього теж потрібно навчати тих, хто вже є обдарованим менеджером, основам формування умов для одержання синергетичного ефекту.

І це можливо здійснити тільки в системі післядипломної освіти.

Система післядипломної освіти сьогодні забезпечує підготовку управлінців нової формації, яких так гостро потребує держава, і освітня галузь зокрема, в умовах глобалізації та інформатизації суспільства, в умовах формування нової демократичної моделі управління.

З огляду на кардинальну трансформацію системи генерації та передачі знань і швидкого зростання темпів їх оновлення постає потреба запро-

вадження для управлінської еліти переходу до освіти упродовж життя, за якої базова освіта розглядається лише як фундамент для подальшого доповнення іншими програмами, що відповідають динамічному розвитку потреб особистості, суспільства, економіки.

Навчання протягом життя виходить на чільні позиції у світових освітніх процесах – це диктується базовими тенденціями сучасного розвитку людства. Тому для підготовки якісного управлінського корпусу вищого рівня важливо найближчим часом вжити низку дієвих заходів для подолання відставання в цій сфері:

- створення умов для нарощування інвестицій у людей і знання;

- забезпечення набуття основних навичок, у т. ч. із цифрової грамотності задля розширення можливостей для інноваційної, більш гнучкої форми навчання;

- створення корпоративних університетів, що забезпечують поєднання одержання фундаментальних знань із практичною діяльністю;

- формування гнучких освітніх траєкторій і вирівнювання доступу до якісної освіти на всіх рівнях освітньої системи;

- розроблення теоретично обґрунтованих, практично значущих і переконливих концептуальних підходів до організації системи неперервної освіти в Україні.

Державною стратегією підготовки управлінської еліти в Україні є створення сучасних освітньо-наукової й інноваційної систем, що передбачає:

- покладання в основу формування освітньої, наукової та виховної політики держави розуміння, що світогляд кожного громадянина й суспільства загалом має будуватися на міцній науковій основі, яка закладається в дошкільній освіті, формується в середній та вищій школах і в подальшому зміцнюється протягом усього життя;

- підвищення уваги до пропагування наукових знань і наукового світогляду, ознайомлення громадян із передовими досягненнями українських і зарубіжних науковців, визнання соціальної цінності наукового знання та престижу професії вчителя, викладача, дослідника;

- вимоги до сучасної, адекватної вимогам сьогодення освіти щодо формування цілісного уявлення про світ і місце в ньому активної та відповідальної особистості, здатної цілеспрямовано вдосконалювати природне та соціальне середовище і себе саму [8].

Питання підготовки управлінської еліти, її функцій, завдань, типологію, особливості еволюції, як правило, розглядали у політологічному, соціологічному контекстах. При цьому існує об'єктивна потреба визначення ролі моральної культури у формуванні еліти, питання морально-етичної культури елітної особистості. Поняття моральної культури, її складові, особливості у контексті етичних знань і розвитку соціальних процесів вивчалися І. А. Зязюном. У цьому контексті згадаємо справді віхові праці відомого ученого-філософа: «Духовні чинники елітарної особистості: Розвиток особистості в полі куль-

турному освітньому просторі» та «Концептуальні засади теорії освіти в Україні».

Ще однією базовою умовою якісної підготовки управлінської еліти у сучасних умовах глобалізації, враховуючи темпи зростання науково-технічного, інформаційного поступу та головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти є необхідність керуватися науковими висновками як гуманітаріїв, так і науковців фундаментально-природничих та технічних дисциплін, оскільки тільки в їх єдності стає можливим успіх у формуванні як високого професіонала, так і високоморальної, культурної, вихованої людини.

9. Обговорення результатів дослідження проблеми підготовки управлінської еліти в Україні

Реалії сьогодення показують, що без культурної нації, без високого рівня вихованості європейська спрямованість України і взятий курс на формування демократичної моделі управління не зможе зреалізуватися. І в цьому процесі, як ми з'ясували, ключову позицію займає освіта, яка, як ніколи, наразі потребує системної підтримки держави на усіх рівнях.

Реалії сьогодення, безперечно, спрямовані у майбутнє і сформовані на міцному фундаменті. До будівництва цього фундаменту вагому частку доклав великий український учений – педагог, нащадок українських козаків і син чернігівських селян, великий філософ Іван Андрійович Зязюн, учень іншого великого філософа нашого народу – Григорія Сковороди, який пройшов яскравий шлях в науці і педагогічній освіті: від студента до міністра, від аспіранта до академіка. Йому належать фундаментальні розробки у галузі філософії освіти, професійної педагогіки, естетичного виховання молоді. У 1998 році Американський біографічний інститут назвав І. А. Зязюна «Людиною року», а у 1998–2000 рр. він обіймав посаду президента Міжнародної асоціації макаренкознавців.

Плідну працю І. А. Зязюна відзначено урядовими нагородами, почесним званням «Заслужений працівник вищої школи УРСР», орденами «За заслуги» всіх ступенів, «Дружби народів», Трудового Червоного Прапора», медаллю «Ветеран праці», Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, медаллю «Антоні Макаренка».

10. Висновки

Іван Зязюн був вірним сином свого народу, разом із ним вибудовував краще життя і дістав широке визнання на Батьківщині та за кордоном.

Педагогіка добра – так можна визначити фундаментальний принцип, який прищеплював українським педагогам видатний вчений. На завершення, гадаю, символічними будуть слова вченого із «Післямови» його «Педагогіки добра»: «Коли в особі державного лідера поєднується мудрість і майстерність Учителя, мужність і відповідальність Батька, сердечність і чесність Матері, Держава і її Народ досягають визнання і розквіту. Передусім через те, що освіті надається першочергового значення як єдиного засобу включення творчих можливостей кожної Людини в налагод-

ження економічного і культурного розвитку Держави. З цього починали всі розвинені країни світу. До цього прагнули кращі уми України в різні історичні періоди її розвитку» [6]. Додамо лише – прагнули і прагнуть.

Література

1. Ашин, Г. К. Курс элитологии [Текст] / Г. К. Ашин, Е. В. Охотский. – М.: ЗАО «Спортакадем-пресс», 1999. – 368 с.
2. Лэш, К. Восстание элит и предательство демократии [Текст] / К. Лэш; пер. с англ. Дж. Смити, К. Голубович. – М.: Издательство "Логос", Издательство «Прогресс». 2002. – 224 с.
3. Зязюн, І. А. Духовна еліта у суспільстві: інтелігентність і громадянськість [Текст] / І. А. Зязюн. – Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – 2003. – Вип. 1 (5). – С. 636.
4. Зязюн, І. А. Духовні чинники елітарної особистості: Розвиток особистості в полі культурного освітнього простору [Текст]: зб. матеріалів / І. А. Зязюн. – Міжнародний конгрес – IV слов'янські педагогічні читання. – Черкаси: Вид-во ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2005. – С. 15–19.
5. Зязюн, І. А. Теоретичні аспекти культури і культурного розвитку людини [Текст]: навч. пос. / І. А. Зязюн, Н. С. Миропольська, Л. О. Хлебнікова та ін. – Виховання естетичної культури школярів. – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.
6. Зязюн, І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії [Текст]: наук.-метод. пос. / І. А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
7. Кремень, В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегія освітнього простору [Текст] / В. Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 520 с.

8. Указ Президента України від 1 лютого 2012 р. № 45/2012 «Про Стратегію державної кадрової політики на 2010–2020 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14429.html>

References

1. Ashin, G. K., Ohotskij, E. V. (1999). Kurs jelitologii. Moscow: ZAO «Sportakadempres», 368.
2. Ljesh, K., Smiti, Dzh., Golubovich, K. (2002). Vostanie jelit i predatel'stvo demokratii. Moscow: Izdatel'stvo "Logos", Izdatel'stvo «Progress», 224.
3. Zjazjun, I. A. (2003). Duhovna elita u suspil'stvi: intelligenst' i gromadjans'kist'. Problemy ta perspektivy formuvannja nacional'noi' gumanitarno-tehnichnoi' elity. Kharkiv: NTU "KhPI", 1 (5), 636.
4. Zjazjun, I. A. (2005). Duhovni chynnyky elitarnoi' osobystosti: Rozvytok osobystosti v poli kul'turnomu osvith'o-mu. Mizhnarodnyj kongres – IV slov'jans'ki pedagogichni chytannja. Cherkasy: Vyd-vo ChNU imeni Bogdana Hmel'nyc'kogo, 15–19.
5. Zjazjun, I. A., Myropol's'ka, N. Je., Hljebnikova, L. O. et. al (1998). Teoretychni aspekty kul'tury i kul'turnogo rozvytku ljudyjny. Vyhovannja estetychnoi' kul'tury shkolariv. Kyiv: IZMN, 156.
6. Zjazjun, I. A. (2000). Pedagogika dobra: idealy i realii'. Kyiv: MAUP, 312.
7. Kremen', V. G. (2009). Filosofija ljudyjnocentryzmu v strategija osvith'ogo prostoru. Kyiv: Pedagogichna dumka, 520.
8. Ukaz Prezydenta Ukrai'ny vid 1 ljutogo 2012 r. № 45/2012 «Pro Strategiju derzhavnoi' kadrovoi' polityky na 2010–2020 roky» (2012). Available at: <http://www.president.gov.ua/documents/14429.html>

Дата надходження рукопису 14.08.2015

Олійник Віктор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, Дійсний член Національної академії педагогічних наук України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, вул. Артема, 52-а, м. Київ, Україна, 04053

УДК 303.446:371

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.50765

ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНИЙ СТАН ОСВІТИ: УКРАЇНА ТА ПІВДЕННА КОРЕЯ. ОГЛЯД СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

© Н. М. Гончаренко, Ю. І. Завалевський

У статті наведено теоретичний аналіз наукових і статистичних матеріалів щодо тенденцій розвитку систем освіти в Україні та Південної Кореї. У статті узагальнюється досвід реформування та особливості функціонування південнокорейського менеджменту у сфері освіти, досліджуються освітні програми в контексті євроінтеграційних процесів

Ключові слова: система освіти, якість освіти, глобалізація, стратегічні імперативи, демократизація, інноваційна парадигма

Theoretical analysis of scientific and statistical trends on education systems in Ukraine and South Korea are given in the article. An experience of reform and peculiarities of the South Korean management in education, educational programs studied in the context of European integration processes are summarized in the article

Keywords: education system, quality of education, globalization, strategic imperatives, democratization, innovative paradigm

1. Вступ

Освіта – найстаріший соціальний інститут, що задовольняє потреби суспільства відтворювати і пе-

редавати знання, уміння, навички, готувати наступне покоління до життя в різних аспектах від економічних до соціальних. Сучасний стан освіти у державі –